

Marja Vuorinen

Ginzburg, Purry, Bloch

Mikrohistoriaa huhtikuussa Helsingissä

Mikrohistoriallisen tutkimusotteen tämänhetkinen ylipappi Carlo Ginzburg (synt. 1939) luennoi Helsingissä huhtikuussa 2003 Yliopiston tutkijakollegiumin kutsumana. UCLA:n ja Bolognan yliopiston kesken aikansa jakava professori Ginzburg tunnetaan parhaiten mikrohistoriallisista teoksistaan *Il formaggio e i vermi: il cosmo di un mugnaio del '500* ('Juusto ja madot: 1500-luvun mylläriin maailmankuva') sekä *Benandanti: stregoneria e culti agrari tra Cinquecento e Seicento* ('Hyväntahtoiset: noituus ja agraariset kultit 1500-1600-luvulla', 1974), sekä useista historiateoreettisista kirjoituksistaan, joista on suomennettu kokoelma *Johtolankoja: kirjoituksia mikrohistoriasta ja historiallisesta metodista* (1996).

Torstaina 10.4.2003 esityksen aiheena oli "Latitude, Slaves, and the Bible: A Local Approach to Globalization". Otsikon alkuosan kryptiseltä vaikuttava luettelo paljastui ryhmäksi avainsanoja, joiden avulla Ginzburg hahmotti luentonsa päähenkilön, 1600-1700-luvulla eläneen Jean-Pierre Purryn maailmankatsomusta. Värikkään ja inhimillisesti kiinnostavan elämäkerran lisäksi Purryn tapaus tarjoaa havainnollisen esimerkin mikrohistorian tutkimuksen teoreettisemmista tavoitteista: se näyttää paitsi yksilön myös ne laajemmat aineelliset ja henkiset yhteydet, joihin hänen elämänsä asettuu.

Jean-Pierre Purry syntyi Neuchatelissa Sveitsissä, mutta vietti suurimman osan elämänsä Amsterdamissa,

Bataviassa ja Pariisissa. Hän oli ammatiltaan liikemies, mutta myös löytöretkeilijä, amatöörimaantieteilijä ja omatekoinen uskonnonfilosofi. Liiketoiminnassaan hän oli taipuvainen ottamaan isoja riskejä, eikä aina onnistunut luotsaamaan hankkeitaan kuiville. Merkittävän osan elämäntyötään hän teki Hollannin Itä-Intian Kauppakomppanian palveluksessa. Purry kuoli vuonna 1735 Etelä-Carolinaan perustamassaan, sittemmin hävinneessä kaupungissa, joka kantoi perustajansa mukaan nimeä Purrysburg.

Less is More

Luentonsa motoksi prof. Ginzburg siteerasi Ludvig Mies van der Rohen kuuluisaa tunnuslausetta "Less is more". Myöhemmät arkkitehtipolvet ovat tosin jo ehtineet vääntää tämän niin sanotun riisutun modernismin peruslausekkeen muotoon "Less is bore". Mikrohistorian ohjelmaksi se kuitenkin sopii edelleen hyvin: kaventamalla tarkastelun pinta-alaa, tarkentamalla kameran linssi lähikuvaan, pystytään fokusoimaan tarkasti ja saamaan esiin olennaisia asioita. Perinteisiin lähdeteksteihin soveltamansa lähiluvun metodin Ginzburg kertoi omaksuneensa kirjallisuudentutkimuksen puolelta; eräänä varhaisena esikuvanaan hän mainitsi Erich Auerbachin klassikkoteoksen *Mimesis* (suom. SKS, Helsinki, 1992, saksankielinen alkuteos 1946).

Nykyhetken trendeihin Ginzburgin tutkimushankkeen kiinnittää sen laajempi temaattinen konteksti, luennon otsikossakin mainittu globalisaatio, jota nykypuheessa vallitsevasti hahmotetaan taloudelliseksi, kaupankäyntiin, teknologiaan ja logistiikkaan kiinnittyväksi ilmiöksi. Kulttuurinen globalisaatio käynnistyi kuitenkin taloudellisen myötä. Sen keskeisenä moottorina olivat eurooppalaisten kansojen harrastamat niin sanotut löytöretket ja niitä seurannut kolonisaatio, yhä etenevänä kerrannaisvaikutuksena alueellisten kulttuurien vähittäinen sekoittuminen ja tasapäästyminen.

1700-luvun alun "modernin" eurooppalaisen näkökulmasta kaukaiset seudut olivat täynnä uusia mahdollisuuksia, jotka vain odottivat hyödyntäjiänsä. Toisaalta maailmankuvaa hallitsi vielä vahvasti perinteinen kristillinen hahmotustapa. Raamatun maantiede, raamatullinen kieli, Raamatun kertomukset ja niiden argumentointitavat ja moraalimallit kuuluivat itseoikeutettuina tuon ajan sivistyneen ihmisen henkiseen varustukseen. Oikeutusta merentakaisien maiden hyödyntämiselle etsittiin siis yhtäältä empiirisesti havaituista aineellisista tosiasioista, toisaalta sovelletusta jumalallisesta ilmoituksesta. Nämä kaksi viitekehystä, jotka nykyihmisen silmissä näyttävät hyvinkin erillisiltä,

olivat vielä tuolloin yhdistettävissä – siis jonkinlaiseksi "vanhan" ja "uuden" ajattelutavan synteetiksi.

Jean-Pierre Purry oli aikansa tekstuaalisiin kaanoneihin perehtynyt, sivistynyt mies. Toisaalta hän oli ajankohtaan nähden erittäin laajasti matkustellut, ja siten ensimmäisiä aidosti 'globaalista' näkökulmasta maapalloamme tarkastelevia henkilöitä. Hollannin Itä-Intian kauppakomppanian palveluksessa ollessaan hän laati kaksi muistiota, joissa esitteli toimeksiantajilleen Batavian kolonisoinnin perusteluja ja mahdollisuuksia. Epätietoisille kerrottakoon, että (Otavan vanhan *Ison tietosanakirjan* mukaan) Batavia, nykyinen Jakarta, on "Alankomaiden Intian pääkaupunki, Jaavan pohjoisrannalla korallisaarten suojaamassa poukamassa" – riisin, sokerin, arrakin, kookospähkinöiden ja kalliiden mausteiden luvattu maa, epikurolainen paratiisi, joka suorastaan kirjaimellisesti tihkui maitoa ja hunajaa.

Luvattu maa ja maailman valloittamisen oikeutus

Luvatusta maasta puhuttiin paljon myös Purryn muistioissa; kirjoitusten raamatullinen yleissävy näyttää innoittaneen Ginzburgin nimeämään hänet eurooppalaisen ekspansion varhaiseksi "profeetaksi". Ginzburgin havaintojen mukaan Purryn taajaan viljelemät raamatulliset sitaatit toimivat avaimena myös tämän tekstien maallisempiin jaksoihin. Ilmeisesti ainakin osittain juuri kristillisen symboliarvonsa takia viinin viljelyn onnistuminen oli tärkeä testi sille, kannattiko tiettyä seutua ryhtyä kolonisoimaan: halutuimmat alueet sijaitsivat viiniviljelyyn sopivilla leveyspiireillä. Väkevämpää symboliikkaa sisältyi kuitenkin vanhatestamentillisen Kaanaan maan sijaintiin 33. leveyspiirillä, jonka molemmiin puolin sijoittuivat Purryn teoriassa parhaat ja arvokkaimmat alueet.

Israelilaisten exodus tarjosi arvovaltaisen mallin, johon viittaamalla omatkin siirtomaaprojektit saatiin näyttämään Jumalan valtuuttamilta. Selittämällä siirtomaiden haltuunotto matkaksi Luvattuun maahan se saatiin näyttämään paitsi oikeutetulta, jopa ennalta määrättyltä. Valloittamalla ja asuttamalla kaukaisia maita eurooppalaiset toteuttivat siis suorastaan Jumalan suunnitelmaa.

Purryn siteeraaman Kolmannen Mooseksen kirjan 25. luvun 23. jakeen mukaan Jumala on säätänyt, että "maata myytäessä myyjällä säilyy oikeus lunastaa se takaisin, sillä maa on minun ja te olette ikään kuin siirtolaisia ja muukalaisia". Maa siis kuuluu Jumalalle, me vain käytämme sitä ja syömme sen antimia. Purryn luennassa tästä seurasi myös, ettei tietyn alueen alkuperäisillä asukkailla ollut maahansa mitään erityisoikeuksia, vaan jokaisella tulijalla oli siihen yhtäläinen oikeus. Seudun

alkuasukkaitten keskenään mahdollisesti ylläpitämällä maan omistamiseen ja käyttöön liittyvillä sopimuksilla ei tietenkään ollut mitään voimaa itseään Jumalaa vastaan.

John Locke siteeraten Purry jatkoi, että toisin kuin maan hedelmiin, oman työnsä tuloksiin ihmisillä oli erityinen omistusoikeus. Siirtomaiden luonnonvarojen käyttöönoton suhteen tämä merkitsi sitä, että teknologisesti kehittyneemmän eurooppalaisen sivilisaation edustajilla oli erityinen tehtävä ja velvollisuus ottaa huolehtiakseen niiden jatkojalostuksesta. Hyvä eurooppalainen siirtomaahallinto hyödytti lopulta myös alkuasukkaita, koska se tarjosi kehittymättömille ja laiskoille villeille sekä vaurastumisen mallia että välineitä, minkä lisäksi eurooppalaiset voivat levittää alkuasukkaille sivistyksensä jalompia henkisiä hedelmiä, tieteitä ja taiteita.

Alkuperäisessä alennuksen tilassaan villit olivat tietämättömyydessään säälettäviä, mutta silti ihmiskuntaan kuuluvia, joten parempiosaiten velvollisuus oli auttaa heitä kehittymään – olihan näillä, Jumalan edessä tasa-arvoisina ihmisinä, myös tasa-arvoinen oikeus päästä osalliseksi sivistyksestä. Alkuasukkaita ei saanut kohdella kuin eläimiä, kuten espanjalaiset ja portugalilaiset valloittajat olivat kohdelleet "raakalaismaisia" intiaaneja, vaan säädylisesti ja kristillisesti. Aivan loppuun asti Purry ei Raamattuaan soveltanut: Vanhan testamentin tarjoamaa orjuuden perustelua hän ei siteerannut, eikä pyrkinyt myöskään oikeuttamaan kolonisaatiota lähetykskäsillä, kristinuskon levittämällä.

Mikrohistorian käsiteteoreettisia sovellutuksia?

Vaihtoehtoiseksi alaotsikoksi esitykselleen Ginzburg oli ilmoittanut "an experiment in microhistory". Mikrohistoriallisen tarkastelutavan ymmärtäminen vain eloisaksi ja detaljipitoiseksi elämäkerronnaksi ei hänen mielestään riitä, vaan on myös tarpeen pohtia, voiko yksilötapaus olla teoreettisesti relevantti. Kävisikö Jean-Pierre Purry, sveitsiläinen kalvinisti, todistuskappaleeksi Weberin protestanttista etiikkaa ja kapitalismin henkeä koskeviin teorioihin? Entä sopisiko hän kuvittamaan Schumpeterin teoriaa vanhaa tuhoavasta ja siten uutta luovasta entreprenööristä? Puhtaaksi viljeltyjen ideaalittyypien – käsitteellisten mallien – luonne ei välttämättä ole sellainen, että niiden olemassaoloa voisi 'todistaa'. Sijoittaessaan todellista, kerran elänyttä henkilöä kaavakuvan raameihin historioitsija tekee väkivaltaa historiallisen todellisuuden moninaisuudelle.

Niin perinteisen sosiaalishistorian kuin myös weberiläisen sivilisaatiovertailun laaja fokus ja mikrohistorialle

ominainen pieneen alueeseen keskittyvä syvätarkka näkökulma näyttäisivät olevan kaukana toisistaan. Yksilössä ja hänen elämäntarinassaan ne kuitenkin yhdistyvät. Laajat sosiaaliset ilmiöt niin kuin yhden yksilön teotkin kuvastavat ihmisen olemusta.

Professori Matti Peltosen puheenvuoro 'Historian puolustuksen' julkistamistilaisuudessa.

Johtolankaparadigman jäljillä – Carlo Ginzburg Marc Blochista

Perjantaina 11.4. julkistettiin Marc Blochin *Apologie pour l'histoire* -teoksen suomennos nimikkeellä *Historian puolustus*. Teoksen kustantaa Artemisia, käännöstyöstä on vastannut Elina Suolahti työryhmän kanssa. Virallisen osan jälkeen tilaisuus jatkui Yhteiskuntahistorian laitoksen tiloissa virvokkeiden merkeissä.

Tilaisuuden aluksi professori Matti Peltonen totesi Blochin vuosina 1941–42 kirjoitetun, postuumisti julkaistun klassikon odottaneen suomentamistaan tarpeettoman kauan. Jo 54 vuotta sitten ilmestynyt teos on lajissaan sikäli ainutlaatuisen, että se on ainoa *Annales*-koulukunnan piirissä tuotettu historianmetodologinen monografia. Kustantajan edustaja Martti Berger puolestaan kiitti professori Peltosta tämän keskeisestä roolista kirjahankkeen taustavaikuttajana ja moraalisenä tukena.

Kirjan julkistamistilaisuudessa Ginzburg puhui vapaamuotoisesti Marc Blochin vaikutuksesta työhönsä. Blochin kirja on hänen mukaansa hyvä muistutus siitä, ettei 'klassikon' aseman saavuttaneen teoksen suinkaan tarvitse olla kirjana kuiva tai pystyyn kuollut, vaan se voi päinvastoin olla hyvinkin tuore, elävä ja älyllisesti energinen.

Bloch in teokselle antavat traagista sävyä sen postuumius ja keskeneräisyys, sekä historiallinen tilanne, joissa se

kirjoitettiin. Juutalaissyntyisen historiantutkijan asema toisen maailmansodan ajan saksalaisten miehittämässä Ranskassa ei ollut kadehdittava. Teksti jäi viimeistelemättä, kun kirjoittaja liittyi vastarintaliikkeeseen. Kahta vuotta myöhemmin hän joutui saksalaisten vangiksi ja teloitettiin. Kirja julkaistiin ensimmäistä kertaa vuonna 1949. Sen toimitti painokuntoon Blochin ystävä ja kollega Lucien Febvre. Kirjoittajan poika Etienne muokkasi kirjasta myöhemmin oman versionsa, jota on käytetty suomennoksen pohjatekstinä.

Osa teoksen tuoreudesta voi hyvinkin johtua siitä, ettei tekstiä olosuhteiden pakosta ole viimeistelty liian pitkälle, sanoi Ginzburg. Kuten hän totesi, elävän elämän ilmiöissä on aina rosoja ja epätäydellisyyttä; täydellistä on vain kuolema. Tuoreuttavaa vaikutusta on tosin voinut olla myös Blochin ainakin teoriassa suosittelemalla tutkimuksen käytäntöjen esiin kirjoittamisen periaatteella: tiedon etsimisen prosessien jännittävyys pitäisi pyrkiä jakamaan lukijoiden kanssa.

***Métier d'historien* – historioitsijan käsityötaito?**

Blochin näkemyksen mukaan historiantutkijan arkinen työskentelymetodi, jota hän kenties hieman romanttisesti nimitti käsityöläisen ammattitaidoksi – *métier d'historien* – ei ole eikä voi olla erillään käytännön tutkimustyöstä, vaan käsittää ensi sijassa käytännön toimintatapoja ja päivittäisiä rutiineja. Kyse on pohjimmiltaan jälkien seuraamisesta: mistä menneisyyden toiminnan jättämiä jälkiä löydetään, ja miten niitä luetaan. Lukemisella Bloch tarkoitti tekstikritiikkiä sanan laajimmassa merkityksessä: on tarkasteltava sitä, mitä tekstissä on, mutta pidettävä samalla silmällä myös sitä, mitä siinä *ei* ole. On mentävä ilmitasoa syvemmälle, kaivettava esiin sen alle kirjoitettu ideologinen tai poliittinen subteksti. Tekstin lopullinen merkitys avautuu vasta sen kontekstista käsin.

Ginzburg korosti edelleen Blochin kiinnostusta tekstin eri tasoihin: kunkin lähdetekstin omaan "ääneen", sanojen vaihteleviin merkitysvivahteisiin sekä siihen, miten ja miksi ne ajan myötä muuttuvat. Toisena Blochin tuotannon peruspiirteenä Ginzburg mainitsi vertailun; tämä korostus liittyy hänet elimelliseksi osaksi yhteiskuntatieteellistä historiantraditiota ja annalisminkin pohjana ollutta sosiologista suuntausta. Ginzburg korosti, kenties hieman yllättävästi, että Bloch eurooppalaisten yhteiskuntien tarkastelussaan pitäytyi eri varianttien vertailussa, pyrkimättä "bombastiseen" febvreläiseen totaalihistoriaan. Blochin suhteesta sosiaaliseen konstruktionismiin Ginzburg totesi, että historioitsijana tämä kylläkin korosti historiallisen tiedon konstruoitua luonnetta ja oli myös antideterministi,

mutta ei kuitenkaan, Ginzburgin sanoin, sortunut hyperkonstruktivistiseen euforiaan.

Seuranneessa yleisökeskustelussa professori Pauli Kettunen muistutti, että Blochin käsityöläisvertaus ei kannu loppuun asti: käsityöläisenkään ammattitaidon näytteessä olennaista ei ole syntyprosessi vaan valmis esine. Tähän Ginzburg tarkensi, että Blochin pyrkimyksenä oli kenties jonkinlainen demokraattinen etäännyttäminen: kun tiedon tuottamisen prosessi avataan näkyviin, sen verifioiminen tulee mahdolliseksi. Samalla tutkija tuo lukijan nähtäville ne keinot, joilla hän menneisyyttä esittäviä kuviaan rakentaa.

Carlo Ginzburg (vas.) ja Martti Berger osallistumassa Blochin teoksen julkistamispaneeliin.

Teksti: Marja Vuorinen

Kuvat: Kati Katajisto ja Jouko Nurmiainen

Marja Vuorinen on VTL ja tutkija Helsingin yliopiston yhteiskuntahistorian laitoksessa. Kati Katajisto on FM ja tutkija Helsingin yliopiston historian laitoksessa. Jouko Nurmiainen on FM ja Euroopan historian assistentti Helsingin yliopiston historian laitoksessa.

ENNEN JA NYT
Historian tietosanommat